

Vystěhování

Lekce pro 8. a 9. třídy ZŠ a víceletého gymnázia

Alena Budková, Městská knihovna Sedlčany, příspěvková organizace

Cíle informační lekce

- prožití pocitů lidí z doby 2. světové války
- logické usuzování na základě daných informací

Použité metody

- práce ve skupinách
- tvůrčí psaní
- samostatná práce s informacemi

Prvky čtenářské a informační gramotnosti

- analyzování textu či informace a kritické posouzení jejich obsahu
- formulování vlastních názorů a pocitů
- tvořivá práce se zvuky

Použité informační zdroje

1. Doležal, Jakub. *Střípky z mozaiky protektorátní společnosti: Německá okupace a její konec v politickém okrese Sedlčany (1939-1945)*. Praha: Státní oblastní archiv; Příbram: Státní okresní archiv; Příbram: Hornické muzeum, 2010. ISBN 978-80-86869-09-4.
2. Robek, Antonín. *Lidé bez domova*. 1. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví v Praze, 1980. 166 s.
3. Spirhanzl-Duriš, Jaroslav. *Staré jihočeské chalupy*. 2. vyd. Praha: Vesmír, 1945. 131 s.
4. *SoundBible.com: free sound clips, Sound Bites, and Sound Effects* [online]. Creative Commons, ©2006-2015. Dostupné z: <http://soundbible.com/>
5. *Sedlčanskem na kole* [mapa]. Text Jan Kuthan, foto Martin Stecker. Sedlčany: Sdružení obcí Sedlčanska, 2009. 290 mm x 210 mm.

Pomůcky

Kniha Jakuba Doležala, mapky Sedlčanska s vyznačeným „zabraným“ územím, červené a černé tužky, lístky s informacemi, listy pro rodiny, prezentace

Základní osnova

- Úvod:
Vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava
- Stať:
 - Rozdělení do skupin – rodin
 - Práce s informacemi – posouzení důvěryhodnosti informačních zdrojů a vyvození závěrů
 - Vyhláška o nutnosti vysídlení obcí na Sedlčansku
 - Do mapky Sedlčanska vepsat pocity všech rodin; podmínky pro přijetí rodin ze „zabraného“ a nabídku vystěhovaných rodin, aby je jiná rodina přijala do domu
 - Sestěhování rodin
 - Zvuky života za války – inspirace pro sepsání krátkého osobního příběhu některého z členů rodiny
- Závěr
Konec války, návrat domů. Zmuchlání listů pro rodiny s komentářem.

Vystěhování

16. 3. 1939 Hitlerův výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava.

Achtung, Achtung, Pozor, Pozor! Hlášení městského rozhlasu Sedlčany: Části bývalé Česko-Slovenské republiky náleží od 16. března 1939 nynížka k území Velkoněmecké říše a vstupují jako „Protektorát Čechy a Morava“ pod její ochranu.

Zemí se šíří různé zvěsti. Češi ze Sudet – se stahují více do vnitrozemí. Němečtí obyvatelé Sudet se naopak více a více roztahují a chovají se nadřazeně. Na celém území stále žijí rodiny – stejně jako za Československé republiky. Lidé mají strach, řada z nich už jednu válku zažila a bojí se té další. Kolují různé a těžko uvěřitelné zvěsti o krutostech a praktikách Němců. Za jasných i méně jasných okolností mizí sousedé, židé podléhají přísným opatřením, téměř nikam nesmí chodit a jsou ponižováni. Postupně také odjíždějí neznámo kam. Lidé se bojí udavačů – nevědí, komu vlastně můžou věřit. Z Němců jde strach... Velký strach.

JSME V ROCE 1943

Válka se týká obyčejných rodin!

Utvoříme rodiny – 30 dětí = 6 skupin. Nebudeme určovat role v rodině, to teď není úplně nutné. Každá rodina má obrázek své chalupy, ve které žije a hospodaří. Na obrázku je také název vesnice, kde dotyčná rodina žije.

Jak se žilo? Jak žili obyčejné rodiny Středního Povltaví? Jaké profese dělali, čím a jak si vydělávali na živobytí?

Krajem, kde vaše rodiny žijí, se šíří různé zaručené zprávy o vystěhování Sedlčanska. Benešovsko je právě v procesu vystěhování, prý mají být vysídleny i další oblasti kolem Benešova. Bude se to týkat i našeho – sedlčanského – kraje?

Jaké zdroje informací jsou v té době? I když je to těžké, zkuste si představit tehdejší dobu a atmosféru. Kde získáváme zaručené zprávy nyní? Jaké jsou pro nás důvěryhodné zdroje informací dnes?

Každá rodina získá nějaké informace – od různých lidí. Na základě těchto informací zkuste vytvořit hypotézu, jestli se vystěhování Sedlčanska uskuteční, jestli se to bude týkat plošně celé oblasti nebo jen určitých vesnic. **Budou obce zmíněné v informacích vystěhovány nebo ne? A obce, kde žijí Vaše rodiny? Co Němci měli v plánu, když různé oblasti chtěli vysídlit? Proč? Co tam chtěli zřídit? Co tím sledovali?** (otázky předem napsané na flipchartu nebo archu papíru)

RODINY PRACUJÍ SPOLU, I DOMA SE POVÍDÁ U STOLU – SESEDNĚTE SE DO RODIN – NE DO LAJNY

Ač byly informace hodně sporé, **jak jste uvažovali?** Byl v těch informacích nějaký zdroj, který byste považovali za **důvěryhodný** - a proč. **Komu a čemu jste více věřili?** Kdy vznikají fámy? Jsou pravdivé? (Při nedostatku oficiálních informací, při nedostatku jiných informací. Pravdivost – jak kdy, nelze říci, že nikdy nemají pravdu, nelze naopak říci, že jsou vždy pravdivé).

Ad1) Čtení z J.D. o zřizování cvičišť, s. 223.

„Zřizování cvičišť v Protektorátu Čechy a Morava a vyvlastňování české půdy úzce souvisela s celkovými plány řešení české otázky postupnou germanizací českého prostoru. Tu mělo usnadnit

právě záměrné rozrušení souvislého českého osídlení budováním sídelních ostrovů s německou populací, které měly být postupně propojovány. Nutno si uvědomit, že samotný proces vystěhování provázely velké nejasnosti, zmatek, někdy i notná dávka hysterie. Obdivuhodnou rychlostí se šířily různé zvěsti a fámy, kam a ž se nakonec území cvičiště rozšíří a podobně. Jednotlivé obce se dotazovaly, zda budou ušetřeny či nikoliv, načež jim úřady poskytovaly nejasné i lživé informace.“

ACHTUNG, ACHTUNG, POZOR, POZOR: Hlášení městského rozhlasu Sedlčany dne 10. 6. 1943:

V důsledku zřízení vojenského cvičiště u Benešova jsou obyvatelé města Sedlčan a vybraných obcí povinni do 1. srpna 1943 vystěhovat se ze svého dosavadního bydliště a před vystěhováním hlásit Přesídlovací kanceláři ministerstva vnitřní přesnou adresu nového bydliště. Vystěhování se týká města Sedlčan a obcí Kňovice, Zvírotice, Velběhy, Nalžovice, Dublovice, Osečany, Štětkovice, Prosenická Lhota a dalších dle platné vyhlášky. Vystěhovaní si s sebou nemohou odvážet svůj živý a mrtvý inventář.

Jaká pro vaše rodiny nastává situace? Co to znamená? Co se míní živým i neživým hmotným majetkem? Jak lidé reagovali? / Jak vaše rodiny budou na takovou situaci reagovat? Jaké důsledky z této situace vyplývají?

Napište k mapce Sedlčanska vaše bezprostřední pocity z nastalé situace červenou fixou (*alespoň tři*). Černou fixou dopište: rodiny ze zabraného **nabídku** – co mohou nabídnout, jakými argumenty zkusí přesvědčit rodiny z nezabraného, aby je přijali. Rodiny z nezabraného napíší **podmínky**, za jakých jsou ochotni vystěhované rodiny přijmout (*alespoň tři*).

Jak se rozhodly vaše rodiny? **Přečtěte vaše pocity, nabídky i podmínky.** Vystěhované rodiny musí odejít, pokud je přijmou rodiny z nezabraného, přidají se k nim. Pokud ne, jdou do lesa a do skal.

JÁ = PŘESÍDLOVACÍ KANCELÁŘ = PŘIDĚLÍM RODINY K SOBĚ

PRÁŠILOVA Z DUBLOVIC	=	STIBOROVA Z NEDRAHOVICKÉHO PODHÁJÍ
VLÁŠKOVA ZE SEDLČAN	=	ŠTEMBERKOVA Z JESENICE
MUSILOVA Z OSEČAN	=	MERTLOVI Z ROVINY

Ad 1) čtení z J.D. o vystěhování, s. 224, 225.

Vystěhovaní si nemohli s sebou odvážet svůj živý a mrtvý inventář a mohli se stěhovat jen s věcmi osobní potřeby. Veškerý vyvlastněný majetek byl proplácen, což se nemohlo obejít bez případů, kdy někteří lidé mnohdy výrazně těžili z neštěstí druhých, podvedených a okradených lidí ze „zabraného“. Výkupní ceny byly celkově stanoveny hluboko pod skutečnými hodnotami a obzvláště v době, kdy peněz mezi lidmi všeobecně přibývalo, nemohly vyplácené částky kompenzovat vlastnictví domu, natož pak zemědělského hospodářství. Zbývá – nevystěhovaná – část okresu byla příchodem vystěhovaných tak přeplněna, že někde bydlely v jedné místnosti i dvě rodiny. Také podle zprávy okresního hejtmána bylo v létě 1943 přelidnění oblastí sousedících s územím cvičiště již za hranicí všeobecné únosnosti a další zhoršení by vedlo k velkým problémům, především co se týče hygienických poměrů obyvatelstva.

Ale válka pokračuje dál. Během celé války byli lidé zvyklí slyšet různé zvuky. Pustíme si teď nějaké **zvuky**, odpovídající době a situaci. Rozeznali jste nějaké? **Zkuste na základě oněch zvuků vymyslet mini příběh o pěti větvích, který se týká vaší „válečné“ rodiny.** Vezměte v úvahu vaši situaci, pocity a zkuste vymyslet příběh – krátký, osobní, reálný. Který se přihodil vaší rodině, vašim příbuzným a blízkým – ve frontové linii, během vystěhování... Strýc u odboje, bratr na frontě, souseď, který si pouštěl pusu na špacír v hospodě, teta, která poslouchala „Londýn“, bratranec, který přechovával partyzána na seníku...”

RODINY SPOLU SESETĚHOVANÉ ŽILI SPOLEČNĚ DOST NATĚSNO, OBVYKLE SDÍLELI SPOLEČNĚ RADOSTI I STRASTI VÁLEČNÉHO ŽIVOTA. RODINY VYMÝŠLÍ SPOLEČNĚ – KOLEM „STOLU“ SE JICH SESEDNE VÍCE!

Čtení příběhů.

Z osobních příběhů, tragédií, bolestí, ale i občasných šťastných shledání a šťastných chvil je složena válka. Šipky na dějepisných mapách naznačující pohyb fronty jsou složeny z konkrétních lidí, jejich životů, a také zimy, hladu, zranění, strachu, nenávisti a odevzdanosti. Šipky se sunou územím, kde žijí lidé, odkud muži, ale i mladé ženy odešli na frontu, do odboje nebo na nucené práce do Reichu. Hospodaří se špatně...

Konec války znamenal návrat domů. Jak vypadal dům, do kterého se můžeme vrátit? Jak vypadají životy rodin?

Ad 1) Čtení z J. D. o návratu domů po válce, s. 225

Už v květnových dnech roku 1945 se začali vystěhovaní vracet domů. Po svém příchodu mnozí našli své domovy zdevastované, což největší měrou padalo na vrub ubytovaných vojáků SS, i když něco stihli mít na svědomí ještě před příchodem vystěhovaných také příslušníci Rudé armády. V nejhorším stavu se nacházel střed území cvičiště. Některé domy sloužily jako terče pro dělostřelectvo. Na návratilce čekaly jen ruiny, nepořádek, neodklizená munice, pole zarostlá plevelem a rozrytá výbuchy granátů. Obzvláště těžce poškozena byla obec Osečany.

Obcházení rodin – některým dům zmačkám a roztrhám – je hodně zničený, jsou z něj trosky. Některým jen pomuchlám a natrhnu – dům je poničený, ale půjde opravit. Rodinám z nezabraného je také trochu pomačkám a ohnu rohy – nic už po válečných zkušenostech není jako dřív. Na všech rodinách se válka podepsala.

Osudy a jména rodin jsou fiktivní, ale sestavené na základě historických pramenů. Nejvíce informací jsem čerpala z regionální knihy Sedlčanska Střípky z mozaiky protektorátní společnosti Jakuba Doležala, který ji psal jako svou diplomovou práci.

Velikost zabraného území: 441 km²

Celkem vystěhováno 65 obcí (21 z politického okresu Sedlčany) a 144 osad, 5 682 domů, 8 619 rodin, 30 986 osob.

Přílohy: Informace

Informace z krámu

„Prý se má zavírat krám v Osečanech. Vím to jistě, už nabízeli, že zboží z Osečan převedou k nám“.

Informace od susedky, jejíž zeťák se zná s jedním chlápem, který dělá pro Němce

„Má se to týkat jen okraje Sedlčanska, jen malého kousku. Odnese to prý hlavně Benešovsko a Neveklovsko. Ze Sedlčanska to mají být jen asi tři vesnice...“

Informace od truhláře

„Osečanům by se to mělo vyhnout, protože sestra tamějšího starosty má za muže Němčoura. A ten je s esesáky jedna ruka. A to on nedopustí, aby se Osečany a tím i jeho rodina měla někam stěhovat.“

Informace od švagra – zaslechl hovor nějakých německých šarží

„Jasně říkali tou jejich drnčivou hatmatilkou, že bude vystěhováno 21 obcí a celé Sedlčany k tomu. A taky chlapi našli na silnici mezi Jesenicí a Sedlčany zastřeleného pošťáka. Ten totiž v Kňovicích v hospodě řekl, že bude celá vesnice vystěhovaná. A že to ví moc dobře a prý těch vesnic bude celá řada. Ale nechtěl nikomu říct, odkud to ví.“

Informace ze školy

„Jeden kluk od nás ze školy chodí esesmanům pro pivo. A oni se ho ptali, kde bydlí. Řekl, že bydlí v Kňovicích a oni se hrozně smáli a plácali ho po zádech. Tak si myslí, že Kňovice vystěhované nebudou.“

Informace z novin

„Mezi lidmi se šíří strach, že budou vystěhováni ze svých domů. Tyto informace jsou jen fámy, nepodložené žádným oficiálním vyjádřením úřadů ani platnou vyhláškou. Vyzýváme proto obyvatele ke klidu a rozvaze. Šířitelé poplašných zpráv budou potrestáni za nepodložené šíření paniky.“